

Balanç de la llei seca

Anna M., arquitecta, 59 anys: “Tan bon punt vam aprendre les lletres de l’alfabet, ens van repartir fulls blancs i ens van dictar una carta per al nostre estimat i bon líder (...) Miràvem el seu retrat i ens semblava molt guapo. L’home més guapo del món! Discutíem també quants anys de la nostra vida estaríem disposats a donar per un dia de la vida del camarada Stalin”.

Una veu, un simple testimoni entre els centenars que la periodista bielorussa Svetlana Aleksievitx ha replegat des dels anys 90 del segle passat. Una veu que representa la innocència –la filla d’un matrimoni represaliat per l’estalinisme explicant com havia après a ponderar la bellesa del monstre–, com d’altres, al llarg d’un llibre esborronador, representen l’orgull, l’espant, l’esperança o el rancor.

Veus de segona mà, en efecte, és un exemple paradigmàtic de la literatura d’Aleksievitx: una densa polifonia que fa de banda sonora de la Història. L’autora es limita a deixar parlar la gent. Vol auscultar què era això de l’*homo sovieticus*, i hi necessita tota mena d’opinions: comunistes o anticomunistes, nostàlgics o adaptats. Uns exigeixen “un Nuremberg” per als “bastards rojos”; d’altres enyoren la seguretat de l’URSS i “l’embotit gris a dos rubles”. “El comunisme –aclareix una veu anònima a la

plaça Roja– és com la llei seca: la idea és bona, però no funciona”. Però, entre els records ideològics, s’hi barregen pedaços de memòria familiar, històries d’amor, evocacions íntimes. El mormoleig polifònic va penetrant en la consciència, amb els seus plans i la seua imperiosa necessitat d’expiació. Aleksievitx es limita a modular les veus, les condensa o les allarga, crea un relat, un suspens. Aquesta modulació és l’estil que li ha permès rebre el premi Nobel 2015, el primer concedit (des de Winston Churchill) a un escriptor de no ficció.

La ficció, però, és innecessària quan el material proporcionat per la realitat és d’una qualitat tan superba. “Sempre m’ha atret aquest espai petit: l’ésser humà. En realitat, és allà on tot passa”. És la divisa d’una autora que ens ensenya que un país és això: un conjunt de veus, una multiplicitat de melodies no sempre harmòniques, una ensordidora coral on el clam dels vius i la ferrenya cridadissa dels morts es confonen i s’acoblen.

Ara que a Rússia torna a estar de moda tot el que és soviètic (és un temps “de segona mà”) és oportú recordar l’enorme capacitat mimètica de la gent, la lleugeresa amb què es deixa arrossegar pel corrent de la història. A l’època de Stalin van ser estalinistes, amb Gorbatxov van esdevenir reformistes, amb Ieltsin demòcrates... i amb Putin nostàlgics de tot plegat.

Svetlana Aleksievitx va escoltant-los a tots. Amb la saviesa dels grans entrevistadors, simplement els deixa parlar. Demostra, això sí, una gran pietat per tots ells, fins i tot –o especialment– pels que no comparteixen les seues conviccions democràtiques. El que emergeix de tot això, d’aquesta formidable simfonia, és l’anima d’un temps i d’un país, quina mena de cicatrius ha deixat això que anomenem “comunisme”. Impossible no estar a favor del canvi, però sense deixar de ser conscients del preu: abans de Gorbatxov, es podia passar una nit fent cua per aconseguir un llibre d’Akhmàtova. Després de Ieltsin, un esforç molt menor només s’esmerçaria per un molinet de cafè, una nevera o una rentadora. “Un comunista –anota Aleksievitx– és algú que ha llegit Marx i un anticomunista és qui no se l’ha acabat”.

Llegir Marx? Molt millor, de totes totes, veure una llarga estona la televisió. Això sí que és vida!

Temps de segona mà

SVETLANA ALEKSIÉVITX

Traducció de Marta Rebón
Raig Verd
Barcelona, 2015
538 pàgines